

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО КОНСТРУЮВАННЯ ПРАКТИКУМУ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ В ДЖЕРЕЛАХ»

П. В. Мороз,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України
e-mail: pmoroz@ukr.net;

І. В. Мороз,

науковий співробітник
відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України

Статтю присвячено концептуальним підходам до конструювання практикуму «Історія України в джерелах». Розробляючи концепцію практикуму автори виходили з того, що він має максимально забезпечити можливості самостійної роботи учнів, як через систему відібраних історичних джерел так і через систему завдань різного дидактичного спрямування. В статті виокремлено методичні умови організації роботи з історичними джерелами в навчанні історії в становити певну систему та сприяти розвитку не лише репродуктивної, а й закладах загальної середньої освіти. Зазначається, що завдання в практикумі мають творчої діяльності та рефлексивних якостей учня. На думку авторів, провідну роль у практикумі має бути відведено творчим та дослідницьким завданням.

Ключові слова: практикум; процес навчання історії; історичні джерела; компетентнісний підхід; дослідницька діяльність.

Постановка проблеми. В умовах інформаційного суспільства відбувається зміна парадигми філософії середньої освіти, орієнтиром якої є формування особистості, що здатна творчо та критично мислити, самонавчатися та саморозвиватися й адаптуватися в сучасному соціумі. Реформа освіти передбачає, що освітній процес має ґрунтуватися на компетентнісному та особистісно-орієнтованому підходах. Відповідно й навчання історії в школі має спрямовуватися не лише на формальне засвоєння історичних знань, а насамперед на формування в учнів ключових та предметних компетентностей.

Запровадження компетентнісного підходу в шкільну практику є одним із чинників, що зумовлює необхідність змін у підходах до конструювання навчальної літератури з історії. Зокрема, основний акцент має бути приділений діяльній складовій навчання, що без використання історичних джерел взагалі неможливо, адже текст підручника чи розповідь вчителя — це лише інтерпретація історичних подій. Використання й опрацювання в освітньому процесі різноманітних історичних джерел дає змогу учням ознайомитися з методами історичного пізнання, сприяє формуванню в учнів умінь критичного аналізу інформації, історичного мислення в цілому.

Втім, як свідчить аналіз стану використання історичних джерел у процесі навчання історії в закладах загальної середньої освіти України вчителі лише частково реалізують потенціал історичних джерел у формуванні предметної компетентності, часом не володіють відповідними методами роботи з ними. Як зазначає в своєму дослідженні Т. Ковбасюк, найприкрішими недоліками слід уважати високий ступінь формалізму в роботі з джерелами, переважання репродуктивних прийомів, які дають змогу частково реалізувати лише ілюстративно-інформаційну функцію джерел [7]. Таким чином, проблема використання історичних джерел в освітньому процесі та в навчальній літературі з історії є актуальною. Все це спонукало нас до розробки практикуму «Історія України в джерелах».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Навчальна література для учнів з історії є об'єктом постійної уваги як вчених та вчителів, так і громадськості. У наукових працях та засобах масової інформації висловлюються різноманітні, а часом і суперечливі думки стосовно якості шкільних підручників та посібників.

Проблема конструювання навчальних посібників з історії є предметом дослідження таких вчених та методистів як К. Баханов, В. Власов, Н. Гупан, Я. Камбалова, Т. Ладиченко, Ю. Малієнко, В. Мисан, О. Пометун, О. Трухан. В їх працях розглядається роль різних видів навчальних видань в освітньому процесі, методичні засади їх конструювання. Спільним для цих авторів є те, що вони розглядають уміння працювати з навчальними виданнями як складову предметної компетентності.

При розробці концепції практикуму «Історія України в джерелах» особливу цінність становили праці, що присвячені методиці використання історичних джерел в процесі навчання історії. Особливості використання історичних документів у мультиперспективному навчанні історії знайшли відображення в працях таких зарубіжних дослідників як К. Галлагер, Х. Кріїнс, Р. Страдлінг, М. Стобартта ін. Проблемі використання історичних джерел в освітньому процесі присвячені праці вітчизняних вчених К. Баханова, В. Власова, Л. Задорожної, Т. Ковбасюк, Ю. Малієнко, В. Мисана, Ю. Мицика, О. Пометун, А. Приходько, О. Удада та ін. В їх працях розглянуто підходи до класифікації та функцій історичних джерел, основні прийоми та форми роботи з історичними джерелами в процесі навчання історії в закладах загальної середньої освіти. Щоправда, більшість з проаналізованих праць

висвітлюють методику роботи з писемними джерелами і недостатньо уваги в них приділено навчальній роботі з такими видами джерел як усні, речові, візуальні.

Важливими для нашого дослідження виявились і праці педагогів і психологів з питань компетентнісного навчання та організації пізнавальної діяльності: К. Баханова, А. Леонтовича, О. Леонтєва, Л. Виготського, О. Пометун, О. Савенкова та ін., де розкрито роль дослідницької діяльності в розвитку мислення і здібностей школярів; розроблені концептуальні положення у формуванні пізнавальної активності і самостійності учнів.

Проте аналіз літератури та шкільної практики свідчить про незавершеність методичних пошуків у розв'язанні проблем використання історичних джерел в освітньому процесі та формування дослідницьких умінь працювати з навчальними посібниками. Не був предметом окремого комплексного дослідження такий вид навчального видання як практикум з історії. Означена проблема потребує спеціального наукового й експериментального дослідження, обґрунтування способів її ефективного вирішення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті — визначити й обґрунтувати концептуальні підходи конструювання практикуму «Історія України в джерелах» в контексті дослідницького підходу.

Виклад основного матеріалу. Національний стандарт України «ДСТУ 3017:2015. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять» (на заміну ДСТУ 3017–95) уніфікував українську термінологію у видавничій, бібліотечній та суміжних сферах. Згідно нього, практикум — це «навчальний посібник, що містить особливий дидактичний матеріал і сприяє самостійній роботі учня під час освоєння навчального предмета» [4, с. 14]. Розробляючи концепцію практикуму «Історія України в джерелах» ми виходили з того, що він має максимально забезпечити можливості самостійної роботи учнів, як через систему відібраних історичних джерел так і через систему завдань різного дидактичного спрямування.

Важливим завданням практикуму «Історія України в джерелах» є сприяння в оволодінні учнями навичками роботи з історичними джерелами, зокрема їх критичного аналізу в контексті конкретних історичних подій. Історичні джерела мають неоднорідну природу і відповідно до них застосовуються різні методи дослідження. З метою ґрунтовного дослідження історичних джерел і здобуття якомога більшої і достовірної інформації історична наука розробила різні класифікаційні схеми чи моделі групування джерел за відповідними домінуючими ознаками. Відповідно історичні джерела поділяють на різні типи — групи джерел, що мають споріднений спосіб передачі відомостей або близькі за змістом, формою, походженням [5].

У процесі навчання історії в закладах загальної середньої освіти використовуються переважно такі основні типи джерел — речові, писемні, усні, візуальні. Відповідно в практикумі мають бути представлені матеріали щодо особливостей роботи з кожним типом історичних джерел. Втім зазначимо, що будь-яка класифікація джерел

є умовною, оскільки розмаїття історичних джерел настільки велике, що жодна схема чи класифікація не може охопити всі їх аспекти та інформаційні особливості [5].

Аналіз праць з даної проблематики [1; 2; 3; 7; 8; 12; 13; 14] дозволив нам визначити методичні умови організації роботи з історичними джерелами в навчанні історії в закладах загальної середньої освіти, зокрема такі:

1. При доборі історичного джерела та завдання до нього важливо врахувати їх відповідність змісту, цілям і завданням навчання історії, доступність для учнів (відповідність їх віковим можливостям), а також визначити мету роботи з цим джерелом: викликати інтерес, мотивувати учнів, формувати конкретні вміння, реконструювати певні історичні події, явища, формувати ціннісні орієнтації тощо. Від цього залежить і методика його використання, вибір етапу уроку на якому організовується робота з джерелом.

2. Під час роботи з джерелом варто орієнтуватися на активні та інтерактивні прийоми навчання — це робить навчання дієвим, продуктивним та цікавим для учнів. При цьому вибрані прийоми роботи з історичними джерелами мають бути спрямовані на формування відповідних умінь передбачених навчальною програмою, наприклад: *характеризувати..., розпізнавати..., аналізувати..., виявляти..., застосовувати..., порівнювати..., оцінювати..., висловлювати судження (ставлення)...* тощо.

3. На уроках історії не варто обмежуватися роботою над одним видом джерела історичної інформації, а поєднувати роботу з іншими видами джерел, наприклад роботу з писемним джерелом поєднати з роботою з візуальним, картою, текстом підручника. Це значно збагатить уявлення дітей про ту чи іншу історичну подію чи явище.

4. Речові та візуальні історичні джерела, за можливості, варто візуалізувати через сучасні технічні засоби, використовувати мережу Інтернет, зокрема для відвідування сайтів музеїв тощо. Продуктом навчальної діяльності учнів з використанням речових історичних джерел може бути презентація, віртуальна екскурсія чи мандрівка (наприклад, це може бути під час вивчення пам'яток культури), звіт про відвідування музею тощо.

5. Робота з історичними джерелами на уроках історії має носити системний характер, поступово ускладнюючи, як самі джерела так і дослідницькі завдання до них — від коротких до більш складних джерел, від простих запитань до більш каверзних. Починати роботу з певним видом джерела варто використовувати алгоритми роботи з ним.

6. При роботі з історичними джерелами варто уникати: а) використання надмірної кількості джерел одночасно; занадто довгих та важких для розуміння учнями; б) занадто широких запитань та неконкретних завдань (вони мають бути чіткими і потребувати конкретної відповіді); в) завдань, виконання яких вимагає знань чи умінь, котрими учні ще не володіють.

Особливо цінними для вивчення минулого є історичні документи, відповідно роботі з ними в практикуму приділено особливу увагу. Це пояснюється тим, що використання документів (чи їх уривків) сприяє конкретизації історичного матеріалу, дає змогу зробити висновки більш переконливими [7]. По-друге, вдало відібрані джерела як у розповіді вчителя, так і в підручнику можуть допомогти «оживити історію та відчути дух епохи», оскільки в багатьох з них мова йде про життєвий досвід та повсякденні турботи людей [14]. По-третє, при роботі з документами в учнів активізуються процеси мислення й уяви, що сприяє більш плідному засвоєнню історичних знань і розвитку історичної свідомості [12]. Як зазначає, європейський методист Р. Страдлінг опрацювання первинних письмових джерел показує учням різні погляди на окрему історичну подію чи процес, а також надає можливість порівняти тексти, написані в той час учасниками, очевидцями і коментаторами, з текстами, складеними істориками згодом [14].

Важливим є поєднання роботи з писемним історичним джерелом та іншими типами джерелами інформації (візуальними та речовими пам'ятками, картою, текстом підручника тощо). Це дає змогу учням зрозуміти значення та особливості кожного типу історичних джерел, а також самостійно отримати більш повну та достовірну інформацію про певне історичне явище чи подію.

В практикумі значну увагу доцільно приділити роботі учнів з речовими та візуальними історичними джерелами. Це обумовлено тим, що їх аналіз дозволяє візуалізувати для учнів історію, сформувати в них образне уявлення про певну історичну епоху чи конкретну країну. Зокрема, пам'ятки мистецтва та архітектури відображають не лише певні мистецькі стилі та естетичні смаки, які були в тогочасному суспільстві, й рівень розвитку виробничих технологій, часто в них знайшли відбиток конкретні суспільні явища, історичні тенденції. При відборі речових та візуальних джерел важливо врахувати такі аспекти як:

1) науковість: вони мають повно й виразно відображати відповідну історичну епоху та факти, розкривати істотні ознаки історичних явищ та процесів, сприяти розумінню закономірностей та тенденцій історичного процесу;

2) різноманітність тематики: джерела повинні відбиратися таким чином, щоб характеризували різні аспекти життя людини на кожному історичному етапі [10].

Вміння учнів працювати з історичним джерелом формуються через систему навчальних й дослідницьких завдань. Завдання практикуму розроблятимуться на основі дослідницького та диференційованого підходів до навчання, і відповідно матимуть різнорівневий характер з їх поступовим ускладненням і розраховані на різний характер пізнавальної діяльності учнів: репродуктивний, пошуковий, реконструктивний та творчий. Основною метою завдань практикуму має бути формування предметних компетентностей, дослідницького типу мислення, практичних умінь і навичок здобуття суб'єктивно нових знань з історії. Відповідно й умова таких завдань має формулюватися так, щоб викликала пізнавальну активність учня.

Завдання для учнів мають також передбачати оптимальне поєднання різних форм навчання: індивідуальної, парної, групової та колективної.

Важливим компонентом практикуму є дослідницькі завдання. Дослідницьке завдання є різновидом навчального завдання основною ознакою якого є повна (або часткова) новизна його для учня та наявність навчальної проблеми, що передбачає пошук нових знань, способів (умінь) і стимуляцію активного використання в навчанні зв'язків, відношень, доведень [11]. Дослідницьке завдання з історії має містити: 1) передбачуваний спосіб діяльності учня (**доведіть, визначте, порівняйте, проаналізуйте** тощо); 2) формулювання умови завдання; 3) джерел інформації (писемне джерело (або уривок з нього), візуальні чи речові джерела, статистичні дані, ілюстрації, карти, Інтернет-ресурси, фонди музеїв, інколи це можуть бути власні знання учня). Під час розв'язання дослідницьких завдань діяльність учнів наближається до процесу наукового пізнання: учні в доступній для них формі знайомляться з методами та етапами наукового пізнання, досягаючи при цьому частину накопичених суспільством знань доступними для їх віку способами [9; 11].

Під час відбору до практикуму історичних джерел різного типу необхідно пам'ятати про багатоперспективний (багаторакурсний) підхід, коли певна історична ситуація висвітлюється з кількох — щонайменше двох — перспектив (ракурсів), що репрезентують різні суспільні позиції та інтереси. На думку сучасних європейських методистів [2, 8, 13, 14], багатоперспективність передбачає не лише презентацію різних точок зору, але й встановлення зв'язку між різними перспективами. Тож, в практикумі мають бути завдання на використання декількох історичних джерел, що висвітлюють одну подію чи явище з різних позицій. У цьому випадку учні визначатимуть, чим відрізняється висвітлення історичної події чи явища у різних джерелах.

Аби запобігти некритичному сприйняттю учнями історичної інформації, недостатньо тільки навчити їх досліджувати джерела за певним алгоритмом. У зазначеному контексті досить важливим є розвиток умінь аналізувати та критично оцінювати інтерпретацію минулого, що міститься в будь-якому джерелі, з позиції її відповідності реальним фактам, іншим джерелам інформації. Тому важливими є завдання на зразок: «Відберіть важливу інформацію з джерела», «Підсумуйте інформацію, подану у джерелі», «Оцініть інформацію щодо достовірності та упередженості». Така робота допомагає учням усвідомити, що історичні джерела не завжди є об'єктивними, що не існує єдиної істини щодо минулого та надає йому можливість виробити власну позицію, свій погляд щодо історичних фактів і свідчень [12]. Одним із методів формування вміння роботи з історичними інтерпретаціями є залучення учнів до створення ними власних історичних інтерпретацій на основі дослідження декількох джерел, що висвітлюють одну подію чи явище з різних позицій. Такий підхід дозволяє учням зрозуміти загальні підходи походження історичних інтерпретацій [10; 12].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Запровадження в освітній процес компетентнісного підходу зумовлює необхідність змін у підходах до конструювання навчальної літератури з історії. При цьому основний акцент має бути приділений діяльнісній складовій процесу навчання. Одним з видів навчальних видань з історії, що спрямовані на реалізацію компетентнісного підходу в освітньому процесі, є практикуми. Зокрема, практикум «Історія України в джерелах» має максимально забезпечити можливості самостійної роботи учнів, як через систему відібраних історичних джерел так і через систему завдань різного дидактичного спрямування.

Під час відбору до практикуму історичних джерел різного типу необхідно враховувати багаторакурсний підхід та методичні умови організації роботи з історичними джерелами в навчанні історії в закладах загальної середньої освіти. Завдання в практикумі мають становити певну систему та сприяти розвитку не лише репродуктивної, а й творчої діяльності та рефлексивних якостей учня. Такий підхід сприятиме формуванню в учнів ключових та предметних компетентностей, дослідницького типу мислення, практичних умінь і навичок здобуття суб'єктивно нових знань з історії в процесі опрацювання історичних джерел.

Проблема організації роботи учнів з різними типами історичних джерел засобами практикуму є складною і потребує окремого дослідження. Зокрема, в процесі конструювання практикуму «Історія України в джерелах» подальшого вивчення потребує методика організації проектної та дослідницької роботи учнів на основі опрацювання різних типів джерел.

Використані джерела

1. Власов В. С. Методика формування вмінь роботи з писемними джерелами / В. С. Власов // Практичний довідник учителя історії. — Бібліотека журналу «Історія і суспільствознавство в школах України: теорія і методика навчання». № 2–2015. — С. 2123.
2. Галлагер К. Викладання історії в контексті сприяння демократичним цінностям і терпимості: викладання і вивчення історії в школі: пер. з англ. / К. Галлагер. — К.: Право, 1998. — 48с.
3. Десятков Д. Л. Методика використання пізнавальних задач у навчанні історії середніх віків/ ступна стаття К. О. Баханова. — Х.: Вид. група «Основа», 2010. — 143 [1] с. — (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 12 (84)).
4. ДСТУ 3017: 2015 Видання. Основні види. Терміни та визначення понять [Текст]. — На заміну ДСТУ 3017–95; чинний від 2016–07–01. — Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. — IV, 38с. — (Інформація та документація).
5. Калакура Я. С. Історичне джерелознавство [Текст]: підручник / Я. С. Калакура, І. В. Войцехівська, Б. І. Корольов та ін. — К.: Либідь, 2002. — 488 с.
6. Камбалова Я. М. Методика створення шкільних навчально-методичних комплектів з всесвітньої історії в основній школі [Текст]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Камбалова Яніна Миколаївна; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2009. — 237 арк.
7. Ковбасюк Т. Л. Методичні засади використання писемних історичних джерел у навчанні історії України учнів основної школи [Текст]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Ковбасюк Тетяна Леонідівна; Ін-т педагогіки АПН України. — К., 2010. — 238 арк.

8. Кріїнс Х. Європейські обрії історичної освіти / Х. Кріїнс, Й. Ван дер Лью Роод // Доба. — 2004. — № 2. — С. 710.
9. Мієр Т. І. Дидактичні засади організації навчально-дослідницької діяльності молодших школярів: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Тетяна Іванівна Мієр; Інститут педагогіки НАПН України Київ, 2014. 594 с.
10. Мороз П. В. Дослідницька діяльність учнів в процесі навчання історії України: методичний посібник / Петро Володимирович Мороз К.: Педагогічна думка, 2012. — 128 с.
11. Омельчук С. А. Методика навчання морфології української мови в основній школі на засадах дослідницького підходу: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / С. А. Омельчук; Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2014. 537 с.
12. Пометун О. Методика навчання історії в школі / О. Пометун, Г. Фрейман. — К.: Генеза, 2005. — 328 с.
13. Стобарт М. Совет Европы и историческое образование / М. Стобарт // Преподавание истории в школе. — 1995. — № 7. — С. 3541.
14. Страдлінг Р. Багаторакурсність у викладанні історії: посібник для вчителя / Р. Страдлінг. — Страсбург: Рада Європи, 2007. — 65 с.
15. Moroz P. V. Conceptual bases of the research activity in the process of teaching world history at the secondary school / P. V. Moroz, I. V. Moroz // Український педагогічний журнал. — 2015. № .3. — с. 102115.

References

1. Vlasov V. S. Metodyka formuvannja vminj roboty z pysemnymy dzherelamy / V. S. Vlasov // Praktychnyj dovidnyk uchytelja istoriji. — Biblioteka zhurnalu «Istorija i suspiljstvoznavstvo v shkolakh Ukrainy: teorija i metodyka navchannja». № 2—2015. — S. 2123.
2. Ghallagher K. Vykladannja istoriji v konteksti sprjannja demokratychnym cinnostjam i terpymosti: vykladannja i vyvchennja istoriji v shkoli: per. z anghl. / K. Ghallagher. — K.: Pravo, 1998. — 48 s.
3. Desjatov D. L. Metodyka vykorystannja piznavalnykh zadach u navchanni istoriji serednikh vikiv/ stupna statija K. O. Bakhanova. — Kh.: Vyd. ghrupa «Osnova», 2010. — 143 s. — (B-ka zhurn. «Istorija ta pravoznavstvo». Vyp. 12 (84)).
4. DSTU3017: 2015 Vydannja. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennja ponjatj [Tekst]. — Na zaminu DSTU3017—95; chynnyj vid 2016—07—01. — Kyjiv: DP «UkrNDNC», 2016. — IV, 38s. — (Informacija ta dokumentacija).
5. Kalakura, Ya. S. Istorychne dzhereloznavstvo [Tekst]: pidruchnyk / Ya. S. Kalakura, I. V. Voitsekhivska, B. I. Korolov ta in. — K.: Lybid, 2002. — 488 s
6. Kambalova Ja. M. Metodyka stvorennja shkilnykh navchaljno-metodychnykh komplektiv z vsesvitnoji istoriji v osnovnij shkoli [Tekst]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / Kambalova Janina Mykolajivna; Nac. ped. un-t im. M. P. Draghomanova. K., 2009. 237 ark.
7. Kovbasjuk T. L. Metodychni zasady vykorystannja pysemnykh istorychnykh dzherel u navchanni istoriji Ukrainy uchniv osnovnoji shkoly [Tekst]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / Kovbasjuk Tetjana Leonidivna; In-t pedagoghiky APN Ukrainy. K., 2010. — 238 ark.
8. Krijins Kh. Jevropejski obriji istorychnoji osvity / Kh. Krijins, J. Van der Ljju Rood // Doba. — 2004. — № 2. — S. 710.

9. Mijer T. I. Dydaktychni zasady orghanizaciji navchaljno-doslidnyckoji dijajlnosti molodshykh shkoljariv: dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.02 / Tetjana Ivanivna Mijer; Instytut pedagoghiky NAPN Ukrainy Kyjiv, 2014. — 594 s.
10. Moroz P. V. Doslidnycka dijajlnistj uchniv v procesi navchannja istoriji Ukrainy: metodychnyj posibnyk / Petro Volodymyrovych Moroz K.: Pedagoghichna dumka, 2012. — 128 s.
11. Omeljchuk S. A. Metodyka navchannja morfologhiji ukrajinskoji movy v osnovnij shkoli na zasadakh doslidnyckogho pidkholu: dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.02 / S. A. Omeljchuk; Kherson. derzh. un-t. Kherson, 2014. — 537 s.
12. Pometun O. Metodyka navchannja istoriji v shkoli / O. Pometun, Gh. Frejman. — K.: Gheneza, 2005. — 328 s.
13. Stobart M. Sovet Evropy i istoricheskoe obrazovanie / M. Stobart // Prepodavanje istorii v shkole. — 1995. — № 7. — S. 3541.
14. Stradlingh R. Baghatorakursnistj u vykladanni istoriji: posibnyk dlja vchytelja / R. Stradlingh. — Strasburgh: Rada Jevropy, 2007. — 65 s.
15. Moroz P. V. Conceptual bases of the research activity in the process of teaching world history at the secondary school / P. V. Moroz, I. V. Moroz // Ukrajinskyj pedagoghichnyj zhurnal. — 2015. № 3. — s. 102115.

Мороз П. В.,

кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник,
старший научный сотрудник отдела обществоведческого образования
Института педагогики НАПН Украины

Мороз И. В.,

научный сотрудник отдела обществоведческого образования
Института педагогики НАПН Украины

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К КОНСТРУИРОВАНИЮ ПРАКТИКУМА «ИСТОРИЯ УКРАИНЫ В ИСТОЧНИКАХ»

Статья посвящена концептуальным подходам к конструированию практикума «История Украины в источниках». Разрабатывая концепцию практикума, авторы исходили из того, что он должен максимально обеспечить возможности самостоятельной работы учащихся, как через систему отобранных исторических источников, так и через систему заданий различного дидактического направления. В статье выделены методические условия организации работы с историческими источниками в обучении истории в учреждениях общего среднего образования. Отмечается, что задания в практикуме должны составлять определенную систему и способствовать развитию не только репродуктивной, но и творческой деятельности и рефлексивных качеств ученика. По мнению авторов, ведущую роль в практикуме должно быть отведено творческим и исследовательским заданиям.

Ключевые слова: практикум; процесс обучения истории; исторические источники; компетентностный подход; исследовательская деятельность.

Moroz P.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher,
Senior Research Officer at the Social Science Education Department
of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine

Moroz I.,

Research Officer at the Social Science Education Department
of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine

CONCEPTUAL APPROACHES TO THE DESIGN OF A TUTORIAL “THE HISTORY OF UKRAINE IN THE SOURCES”

The article is devoted to the conceptual approaches to the design of a tutorial «History of Ukraine in Sources». The introduction of a competence approach in the educational process necessitates changes in the approaches to constructing educational literature on history. According to the authors, one of the most effective teaching aids in history is a tutorial, which contains special didactic material and facilitates pupil’s individual work during learning of the subject.

When developing the concept of the tutorial «History of Ukraine in Sources», the authors proceeded from the fact that it should maximally ensure the possibility for individual work of pupils, both through the system of selected historical sources and through the system of tasks of different didactic purpose. This approach will contribute to the formation of pupils’ skills of critical analysis of historical sources, historical thinking in general.

The article outlines the methodological conditions for organizing work with historical sources in the process of teaching history in institutions of general secondary education. It is noted that the tasks in the tutorial should form a system and promote the development not only of reproductive, but also of creative activity and reflexive qualities of a pupil. According to the authors, the leading role in the tutorial should be devoted to creative and research tasks. The article states that in the process of designing the tutorial «History of Ukraine in Sources» the prospects for further study concern the methodology of organizing project and research work of pupils on the basis of processing various types of sources.

Keywords: tutorial; history teaching process; historical sources; competence approach; research activity.